

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Юридичний факультет

Кафедра історії та теорії держави і права

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор
Іщенко Н. М.

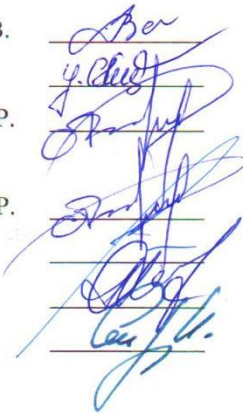
“ ” 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

САМООРГАНІЗАЦІЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИСТА

Спеціальність 081 Право

Розробник	Валецька О. В.
Завідувач кафедри ІТДП	Лісна І. С.
Завідувач кафедри спеціальності 081 Право	Грицаєнко Л.Р.
Гарант освітньої програми	Грицаєнко Л.Р.
Декан юридичного факультету	Січко Д. С.
Директор ННПО	Норд Г. Л.
Начальник НМВ	Шкірчак С.І.

Миколаїв – 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Самоорганізація та відповідальність юриста	
Галузь знань	08 Право	
Спеціальність	081 Право	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма		
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	V-VI	
Навчальний рік	2020-2021	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	II	III-IV
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити / 90 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	15 год. лекцій	6 год. лекцій
	15 год. семінарських занять	6 год. семінарських занять
	60 год. самостійної роботи студентів	78 год. самостійної роботи студентів
Відсоток аудиторного навантаження	33%	13%
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	Залік (II семестр / IV триместр)	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Дисципліна «Самоорганізація та відповідальність юриста» містить у собі повну інформацію про існуючі сьогодні національні та міжнародні правила і норми професійної поведінки правників будь-якої практичної спрямованості або спеціалізації. Викладання даної дисципліни передбачає використання методу компаративістики. Опанування цієї обов'язкової навчальної дисципліни створює умови для формування високих вимог до професійної підготовки кожної особистості та закладає підвалини високоякісного й відповідального ставлення юристів до своїх професійних прав і обов'язків.

Мета – ґрунтовне вивчення існуючих деонтологічних норм і правил професійної діяльності юриста, інформація про існуючі національні та міжнародні правила і норми професійної поведінки юриста, застосування методів компаративістики.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Самоорганізація та відповідальність юриста» є опанування студентами п'ятого року навчання основних засад професійної відповідальності правника. Курс містить певне коло знань у сфері специфічних норм адвокатської, суддівської, прокурорської професійної етики тощо.

Міждисциплінарні зв'язки:

«Самоорганізація та відповідальність юриста» в системі інших дисциплін, які передбачені навчальною програмою підготовки спеціалістів права, визначається специфічністю

його змісту та існуючими зв'язками з такими навчальними дисциплінами, як «Юридична деонтологія та професійна етика», «Юридична психологія», «Діяльність адвокатури, судових і правоохоронних органів» тощо.

Згідно з Стандартом вищої освіти України, галузь знань – 08 Право, спеціальність – 081 «Право» (Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 17.08.2020 р. № 1053) після вивчення дисципліни «Самоорганізація та відповідальність юриста» студент здобуває:

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права.
Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК 3	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 4	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
ЗК 7	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
Спеціальні (фахові предметні) компетентності (СК)	
СК 4	Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.
СК 11	Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.
СК 12	Здатність розвивати та утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника.
	Здатність об'єктивно та критично оцінювати власні досягнення та помилки в професійній діяльності та свідомо відповідати за них перед собою, клієнтами, колегами та державою.
Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання	
	2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.
	6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи
	10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових 9 систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

№ з/п	Назви розділів та тем	За формами занять, годин		
		Аудиторні		Самостійна робота студента
		лекційні	семінарські	
1.	Поняття, види та форми відповідальності людини і громадянина.	2	2	7
2.	Право, мораль, закон: сутність, взаємозв'язок та роль у професійній юридичній діяльності.	2	2	7
3.	Професійна культура юриста та її вплив на професійну діяльність.	2	2	7
4.	Конфлікти: сутність, причини, різновиди та стадії протікання	2	2	7
5.	Юридична діяльність та юридична практика.	2	2	7
6.	Психологія стресу	2	2	9
7.	Міжнародні стандарти професійної діяльності та відповідальності юристів.	2	2	7
8.	Деонтологічні стандарти професійної діяльності юристів України.	1	1	9
Всього		15	15	60

Заочна форма

№ з/п	Назви розділів та тем	За формами занять, годин		
		Аудиторні		Самостійна робота студента
		лекційні	семінарські	
1.	Поняття, види та форми відповідальності людини і громадянина.	2	-	9
2.	Право, мораль, закон: сутність, взаємозв'язок та роль у професійній юридичній діяльності.	-	-	11
3.	Професійна культура юриста та її вплив на професійну діяльність.	-	2	9
4.	Конфлікти: сутність, причини, різновиди та стадії протікання	-	-	11
5.	Юридична діяльність та юридична практика.	-	2	9
6.	Психологія стресу	-	-	11
7.	Міжнародні стандарти професійної діяльності та відповідальності юристів.	2	-	9
8.	Деонтологічні стандарти професійної діяльності юристів України.	2	2	9
Всього		6	6	78

4.Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	Лекція 1: Поняття, види та форми відповідальності людини і громадянина 1. Поняття відповідальності як особливої морально-психологічної категорії щодо здатності звітувати за результати своєї діяльності. 2. Види, форми та методи відповідальності. 3. Відмінності та протиріччя відповідальності людини і громадянина.
2	Лекція 2:Право, мораль, закон: сутність, взаємозв'язок та роль у професійній юридичній діяльності 1. Поняття та сутність права, моралі та закону. 2. Співвідношення права, моралі та закону. 3. Право, мораль, закон у структурі професійної діяльності юриста.
3	Лекція 3:Професійна культура юриста та її вплив на професійну діяльність 1. Поняття та складові професійної культури. 2. Фундаментальні категорії професійної культури юриста.
4	Лекція 4. Конфлікти :сутність, причини, різновиди та стадії протікання 1. Поняття та загальна характеристика конфліктів. 2. Стадії ескалації конфліктів. 3. Стратегії та моделі поведінки в конфліктах.
5	Лекція 4:Юридична діяльність та юридична практика 1. Суспільний та особистий аспект характеристики юридичної професії. 2. Поняття та співвідношення юридичної діяльності та юридичної практики. 3. Зміст професійної деформації юриста: структура і форми
6.	Лекція 6. психологія стресу 1. Поняття та причини виникнення стресу. 2. Можливості управління стресом
7	Лекція 7: Міжнародні стандарти професійної діяльності та відповідальності юристів 1. Загальна характеристика міжнародно-правових актів у сфері регулювання юридичної професійної діяльності. 2. Міжнародні стандарти діяльності та відповідальності суддів. 3. Міжнародні стандарти діяльності та відповідальності адвоката. 4. Міжнародні стандарти діяльності та відповідальності прокурора.
8	Лекція 8:Деонтологічні стандарти професійної діяльності юристів України 1.Загальні положення про дисциплінарну відповідальність представників юридичної професії. 2. Професійна етика суддів 3. Дисциплінарний статут прокуратури. 4. Правила професійної етики адвокатів. 5. Кодекс професійної етики нотаріусів України

4.2. План семінарських занять

	<i>Тема заняття / план</i>
1	<p>Семінарське заняття № 1. Поняття, види та форми відповідальності людини і громадянина</p> <p>Усна відповідь</p> <ol style="list-style-type: none">1. Поняття відповідальності як особливої морально-психологічної категорії щодо здатності звітувати за результати своєї діяльності.2. Види відповідальності.3. Відмінності та протиріччя відповідальності людини і громадянина. <p>Експрес-опитування: відповідальність, професійна відповідальність, спеціальність.</p> <p>Практичне завдання:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Зробіть таблицю “Поняття “відповідальність” у філософії, психології, юриспруденції”.2. Письмово розкрийте питання “Основні фази розвитку професіонала” (за допомогою підручника Климова Е.А.)
2	<p>Семінарське заняття № 2. Право, мораль, закон: сутність, взаємозв’язок та роль у професійній юридичній діяльності</p> <p>Усна відповідь</p> <ol style="list-style-type: none">1. Поняття та сутність права, моралі та закону.2. Співвідношення права, моралі та закону.3. Право, мораль, закон у структурі професійної діяльності юриста. <p>Експрес-опитування: мораль, моральна свідомість, єдність моралі та права.</p> <p>Практичне завдання</p> <ol style="list-style-type: none">1. Порівняйте поняття “совість”, “справедливість”, “сором”.2. Письмово розкрийте питання “Характеристика моральних типів особистості” (за допомогою підручника Козляковського П.А.).3. Моральні якості студента-юриста та викладача-юриста у процесі підготовки спеціаліста.
3	<p>Семінарське заняття № 3. Професійна культура юриста та її вплив на професійну діяльність</p> <p>Усна відповідь</p> <ol style="list-style-type: none">1. Поняття та складові професійної культури.2. Фундаментальні категорії професійної культури юриста.3. Конфлікти у юридичній діяльності. <p>Експрес-опитування: професійна культура та її складові, юридичний конфлікт та його позитивні риси, стратегії вирішення конфліктів.</p>

	<p>Практичне завдання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Порівняйте, як вербально (через які слова) та невербально (за допомогою яких жестів) Ваш клієнт сигналізує Вам про свою закритість, сором, відчуття провини, обман. 2. Порівняйте професіограму юриста з професіограмою соціолога та лікаря. 3. За розповіддю А. Кристі “Свідок звинувачення” дайте відповідь на такі питання: <ol style="list-style-type: none"> а) якими мотивами керувалися обвинувачений, його дружина та адвокат? б) які психологічні інструментарії використовували вони у даній ситуації? в) чи можна назвати їх вчинки моральними? г) якби адвокат знав про вину містера Воула, яку тактику захисту він міг обрати?
4	<p>Семінарське заняття № 4: Конфлікти: сутність, причини, різновиди, та стадії протікання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та загальна характеристика конфліктів. 2. Стадії ескалації конфліктів. 3. Стратегії та моделі поведінки в конфліктах. <p>Експрес-опитування: поняття та ознаки конфлікту, негативні аспекти конфлікту, ціна конфлікту.</p> <p>Практичне завдання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вигадайте конфліктну ситуацію та проаналізуйте конфлікт, встановив його вид, причину виникнення, негативні аспекти, стадії ескалації та стратегію вирішення. 2. На сайті Національної служби посередництва та примирення знайдіть статистику щодо виникнення колективних трудових спорів за 2017 рік або 2018 рік та визначте основні причини виникнення колективних трудових спорів. 3. Додаткове - за бажанням - що таке інститут медіації у світі та Україні, перспективи його впровадження та діяльності.
5	<p>Семінарське заняття № 5. Юридична діяльність та юридична практика</p> <p>Усна відповідь</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суспільний та особистий аспект характеристики юридичної професії. 2. Поняття та співвідношення юридичної діяльності та юридичної практики. 3. Зміст професійної деформації юриста: структура і форми <p>Експрес-опитування: співвідношення понять “юридична діяльність” та “юридична практика”, особистий аспект характеристики юридичної професії, внутрішні фактори професійної деформації.</p> <p>Практичне завдання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Трикутник: юридична практика, наука, освіта. Їх співвідношення. Яка сторона трикутника може бути більшою за інші? До чого це приведе? 2. Що таке престиж професії взагалі? Що для Вас означає престиж юридичної професії? (письмово). 3. Поняття корпоративної солідарності: за та проти (у вигляді таблиці). 4. Шляхи подолання професійної деформації. 5. Значення кольору у юридичній професії (за бажанням).

6	<p align="center">Семінарське заняття № 6. Міжнародні стандарти професійної діяльності та відповідальності юристів</p> <p>Усна відповідь</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика міжнародно-правових актів у сфері регулювання юридичної професійної діяльності. 2. Міжнародні стандарти діяльності та відповідальності суддів. <p>Експрес-опитування: основні міжнародні деонтологічні норми діяльності юриста, забезпечення незалежності юридичної професії.</p> <p>Практичне завдання</p> <p>Зробіть таблицю “Співвідношення стандартів діяльності суддів (адвокатів, прокурорів) у міжнародних актах та національному законодавстві” (письмово).</p>
7	<p align="center">Семінарське заняття №7. Міжнародні стандарти професійної діяльності та відповідальності юристів</p> <p>Усна відповідь</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародні стандарти діяльності та відповідальності адвоката. 2. Міжнародні стандарти діяльності та відповідальності прокурора. <p>Експрес-опитування: основні принципи діяльності адвоката.</p> <p>Практичне завдання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зробіть таблицю “Співвідношення стандартів діяльності суддів (адвокатів, прокурорів) у міжнародних актах та національному законодавстві” (письмово). 2. Судова практика (національна та міжнародна) у сфері забезпечення гарантій діяльності представників юридичної професії (по 2 приклада). Розглянути справу в Європейському Суді з прав людини Класс та інші проти Німеччини 6 вересня від 1978 року, Версіні-Кампінчі (Versini-Campinchi) та Краснянські (Crasnianski) проти Франції від 16 червня 2016 року, Німиц проти Німеччини від 16.12. 1992 р.
8	<p align="center">Семінарське заняття № 8. Деонтологічні стандарти професійної діяльності юристів України</p> <p>Усна відповідь</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні положення про дисциплінарну відповідальність представників юридичної професії. 2. Професійна етика суддів. 3. Дисциплінарний статут прокуратури. 4. Правила професійної етики адвокатів. 5. Кодекс професійної етики нотаріусів України. <p>Експрес-опитування: загальні правила притягнення юристів до відповідальності, вимоги щодо несумісності судді, підстави дисциплінарної відповідальності судді.</p> <p>Практичне завдання</p> <p>Зробіть таблицю “Порівняльна характеристика загальної та спеціальної дисциплінарної відповідальності” (письмово – на прикладі будь-якої юридичної професії).</p> <p>Визначить поняття: корупція, суб’єкти відповідальності за корупційне діяння, які діяння вважаються корупційними.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Які заходи боротьби з корупцією застосовуються у світі (на прикладі однієї

	<p>західної та східної країни).</p> <p>3. Розглянути справу № 826/11031/13-а, яка розглядалася в Окружному адміністративному суді міста Києва 19 серпня 2013 року у справі щодо втручання в дії нотаріуса.</p> <p>4. Розглянути справу № 240/78/15-ц, яка розглядалася в Олександрівському суді Донецької області щодо ненадання відповіді на адвокатський запит.</p> <p>5. Розглянути справу № 607/3128/16-ц, яка розглядалася Великою Палатою Верховного Суду від 07.11.2018 р. щодо скасування рішення про накладення дисциплінарного стягнення на адвоката.</p>
--	---

План лекцій заочне

№	Тема заняття / план
1	<p>Лекція 1: Поняття, види та форми відповідальності людини і громадянина</p> <p>1. Поняття відповідальності як особливої морально-психологічної категорії щодо здатності звітувати за результати своєї діяльності.</p> <p>2. Види, форми та методи відповідальності.</p> <p>3. Відмінності та протиріччя відповідальності людини і громадянина.</p>
2	<p>Лекція 2: Міжнародні стандарти професійної діяльності та відповідальності юристів</p> <p>1. Загальна характеристика міжнародно-правових актів у сфері регулювання юридичної професійної діяльності.</p> <p>2. Міжнародні стандарти діяльності та відповідальності суддів.</p> <p>3. Міжнародні стандарти діяльності та відповідальності адвоката.</p> <p>4. Міжнародні стандарти діяльності та відповідальності прокурора.</p>
3	<p>Лекція 3: Деонтологічні стандарти професійної діяльності юристів України</p> <p>1. Загальні положення про дисциплінарну відповідальність представників юридичної професії.</p> <p>2. Професійна етика суддів</p>

План семінарів заочне

№	Тема заняття / план
1	<p>Семінарське заняття № 3. Професійна культура юриста та її вплив на професійну діяльність</p> <p>Усна відповідь</p> <p>1. Поняття та складові професійної культури.</p> <p>2. Фундаментальні категорії професійної культури юриста.</p> <p>3. Конфлікти у юридичній діяльності.</p> <p>Експрес-опитування: професійна культура та її складові, юридичний конфлікт та його позитивні риси, стратегії вирішення конфліктів.</p> <p>Практичне завдання</p>

	<p>1. Порівняйте, як вербально (через які слова) та невербально (за допомогою яких жестів) Ваш клієнт сигналізує Вам про свою закритість, сором, відчуття провини, обман.</p> <p>2. Порівняйте професіограму юриста з професіограмою соціолога та лікаря.</p> <p>3. За розповіддю А. Кристі “Свідок звинувачення” дайте відповідь на такі питання:</p> <p>а) якими мотивами керувалися обвинувачений, його дружина та адвокат?</p> <p>б) які психологічні інструментарії використовували вони у даній ситуації?</p> <p>в) чи можна назвати їх вчинки моральними?</p> <p>г) якби адвокат знав про вину містера Воула, яку тактику захисту він міг обрати?</p>
2	<p style="text-align: center;"><i>Семінарське заняття № 2. Юридична діяльність та юридична практика</i></p> <p>Усна відповідь</p> <p>1. Суспільний та особистий аспект характеристики юридичної професії.</p> <p>2. Поняття та співвідношення юридичної діяльності та юридичної практики.</p> <p>3. Зміст професійної деформації юриста: структура і форми</p> <p>Експрес-опитування: співвідношення понять “юридична діяльність” та “юридична практика”, особистий аспект характеристики юридичної професії, внутрішні фактори професійної деформації.</p> <p>Практичне завдання</p> <p>6. Трикутник: юридична практика, наука, освіта. Їх співвідношення. Яка сторона трикутника може бути більшою за інші? До чого це приведе?</p> <p>7. Що таке престиж професії взагалі? Що для Вас означає престиж юридичної професії? (письмово).</p> <p>8. Поняття корпоративної солідарності: за та проти (у вигляді таблиці).</p> <p>9. Шляхи подолання професійної деформації.</p> <p>10. Значення кольору у юридичній професії (за бажанням).</p>
3	<p style="text-align: center;"><i>Семінарське заняття № 3. Деонтологічні стандарти професійної діяльності юристів України</i></p> <p>Усна відповідь</p> <p>1. Загальні положення про дисциплінарну відповідальність представників юридичної професії.</p> <p>2. Професійна етика суддів.</p> <p>3. Дисциплінарний статут прокуратури.</p> <p>Експрес-опитування: загальні правила притягнення юристів до відповідальності, вимоги щодо несумісності судді, підстави дисциплінарної відповідальності судді.</p> <p>Практичне завдання</p> <p>Зробіть таблицю “Порівняльна характеристика загальної та спеціальної дисциплінарної відповідальності” (письмово – на прикладі будь-якої юридичної професії).</p>

4.3. Завдання для самостійної роботи

Денна форма

1. Самостійна робота

Наукова доповідь готується з обов'язковим розглядом дискусійного в науці питання з викладенням власної точки зору на дану проблему, яка підтверджується належними аргументами. Студентам надається можливість самостійно обрати тему доповіді за змістом дисципліни, яка має бути актуальною та дискусійною. *Доповідь*: передбачає поглиблене вивчення студентом окремого питання з курсу дисципліни та виконання короткого письмового огляду обраної теми із зазначенням використаної літератури.; за виконання доповіді студент може отримати максимально 10 балів.

Теми доповідей:

1. Основні моральні принципи професійної юридичної діяльності, їх характеристика.
2. Органи і процедури допуску до професійної юридичної діяльності.
3. Професійні обов'язки і права юриста.
4. Юридична практика: види, форми, методи.
5. Психологія міжособистісних відносин у юридичної діяльності.
6. Професійне мислення юриста.
7. Право і мораль як органічно пов'язані нормативні системи суспільства.
8. Поняття і сутність етичної культури юриста.
9. Політична культура як складова професійної культури юриста.
10. Професійна деформація в юр. практиці: причини, форми та соціальні наслідки.
11. Юридична психологія і юридична практика.
12. Психологічна діагностика в юридичній практиці.
13. Правова поведінка і її роль у формуванні професійної культури юриста.
14. Правнича інформація: джерела, види і форми.
15. Поняття і зміст професійної культури юриста.
16. Поняття, структура і загальна характеристика правової культури.
17. Правнича інформація: джерела, види і форми.
18. Продаж юридичних послуг.
19. Професійний статус судді.
20. Професійний статус адвоката.
21. Професійний статус прокурора.
22. Професійна деформація: поняття і зміст.
23. Процедури професійної відповідальності юриста.
24. Проблеми створення деонтологічного кодексу правничої професії.
25. Релігійна культура як складова професійної культури юриста.
26. Співвідношення правових, деонтологічних та корпоративних норм, що регулюють професійну юридичну діяльність.
27. Совість, справедливість і милосердя як елементи професійного обов'язку юриста.
28. Соціальна роль і призначення юриста в правовій державі.
29. Суспільно визначені вимоги до представників юридичної професії.

2. Додаткові види самостійної роботи (необов'язкові).

1. Тези доповіді на студентську наукову конференцію.

Студенти за бажанням обирають науково-практичну або наукову конференцію, самостійно, або, консультуючись з викладачем, формулюють тему доповіді з актуальних питань застосування юридичної техніки.

Тези доповіді повинні бути оригінальним авторським рукописом, мати наукову новизну, відповідати напряму роботи конференції і оформлені відповідно до вимог, які висуваються організатором у інформаційному повідомленні.

2. Участь у заходах неформального навчання.

Студенти обирають самостійно, або за рекомендацією викладача, навчальний курс на доступних платформах (EdEra, Prometheus тощо) відповідно тематиці навчальної дисципліни, узгоджують захід і тему з викладачем, а після закінчення курсу надають сертифікату про участь у відповідних заходах.

Заочна форма

Самостійна робота на заочній формі передбачає виконання контрольної роботи, виконання якої є **обов'язковим** (включає теоретичні питання та практичне завдання) та написання тез доповіді для участі у науковій конференції та участь у заходах неформального навчання (за бажанням).

«0» варіант контрольної роботи

Варіант 0

1. Справедливість і законність як основні морально-правові принципи.
2. Характеристика основних міжнародних стандартів юридичної професії.
3. Проаналізуйте нижче визначене та дайте правильну розгорнуту відповідь.

Предметом юридичного конфлікту є:

- а) труднощі організаційного чи професійно-правового характеру;
- б) об'єктивно існуючі чи уявні проблеми юридичного характеру;
- в) зіткнення ідей та інтересів.

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Проекційне мультимедійне обладнання (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер); Доступ до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi; OS: Windows, Android, iOS; Browsers: Chrome / Opera / MozillaFirefox / MS Edge; Програмне забезпечення: Word, Excel, PowerPoint; Skype, Zoom, GoogleMeet; Система електронного навчання Moodle 3.9; Тренінгова аудиторія (дошка, фліпчарт, маркери).

5. Підсумковий контроль

Семестровий залік – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами навчального матеріалу на підставі результатів виконання ними завдань і певних видів роботи під час семінарських занять. До підсумкового контролю у вигляді заліку студент допускається, якщо не має заборгованості, виконав навчальний план дисципліни, що передбачає обов'язкове позитивне оцінювання всіх передбачених видів аудиторних робіт (семінарських занять), самостійної роботи відповідно до умов визначення рейтингу, набрав у семестрі певну кількість балів: для заліку не менше 30 балів.

Триместровий залік (заочна форма) – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами навчального матеріалу на підставі результатів виконання

ними завдань і певних видів роботи під час семінарських занять та контрольної роботи. До підсумкового контролю у вигляді заліку студент допускається, якщо не має заборгованості, виконав навчальний план дисципліни, що передбачає обов'язкове позитивне оцінювання всіх передбачених видів аудиторних робіт (семінарських занять), самостійної роботи та контрольної роботи відповідно до умов визначення рейтингу, набрав у триместрі певну кількість балів: для заліку не менше 30 балів.

При відмінному складанні заліку студент отримує 30 балів.

Перелік питань, які виносяться на залік:

1. Співвідношення понять “професія”, “спеціальність”, “кваліфікація”.
2. Професія “юрист”: юридична спеціальність, кваліфікація.
3. Поняття “відповідальність”.
4. Концепції юридичної відповідальності.
5. Відповідальність людини та громадянина.
6. Поняття “юридична відповідальність”.
7. Моральні почуття: поняття, види.
8. Єдність моралі та права.
9. Відмінність понять “мораль” і “право”.
10. Справедливість і законність як основні морально-правові принципи.
11. Поняття та структура моральної свідомості.
12. Право, мораль і закон у структурі професійної діяльності юриста.
13. Поняття юридичної етики.
14. Поняття “юрист”. Професіограма професії юриста.
15. Принципи діяльності юриста.
16. Поняття “професійна культура юриста”.
17. Складові професійної культури юриста.
18. Етична та естетична культура юриста.
19. Політична та економічна культура юриста.
20. Релігійна культура юриста.
21. Правова культура юриста.
22. Поняття “конфлікт” та “юридичний конфлікт”.
23. Види юридичних конфліктів.
24. Позитивні риси конфліктів.
25. Основні риси конфліктної особистості.
26. Стратегії вирішення конфліктів: суперництво та компроміс.
27. Стратегії вирішення конфліктів: пристосування, відступ, співробітництво.
28. Суспільний та особистісний аспект характеристики юридичної діяльності.
29. Співвідношення понять “юридична наука” та “юридична практика”.
30. Співвідношення понять “юридична діяльність” та “юридична практика”.
31. Зміст юридичної практики.
32. Єдність понять “юридична діяльність” та “юридична практика”.
33. Поняття “професійна деформація”.
34. Напрями прояву професійної деформації.
35. Зовнішні причини професійної деформації.
36. Внутрішні причини професійної деформації.
37. Забезпечення незалежності юридичної професії (як міжнародний стандарт юридичної професії).

38. Характеристика основних міжнародних стандартів юридичної професії.
39. Правила поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку.
40. Основні міжнародні стандарти діяльності суддів.
41. Основні принципи діяльності європейських адвокатів.
42. Зміст принципу “незалежність адвоката”.
43. Зміст принципу “конфіденційність у діяльності адвоката”.
44. Обов’язки прокурорів відповідно до стандартів професійної відповідальності та викладення основних обов’язків та прав прокурорів.
45. Незалежність та неупередженість як основні міжнародні стандарти діяльності прокурорів.
46. Правовий захист працівників прокуратури відповідно до Модельного закону про прокуратуру.
47. Загальні положення про дисциплінарну відповідальність юриста.
48. Забезпечення незалежності суддів відповідно до Закону України “Про судоустрій та статус суддів”.
49. Підстави дисциплінарної відповідальності судді.
50. Процедура дисциплінарного провадження щодо суддів.
51. Дисциплінарні стягнення та процедура їх застосування до прокурорсько-слідчих працівників.
52. Моральні вимоги до прокурора.
53. Справедливість, неупередженість та об’єктивність як основні принципи діяльності прокурорів.
54. Яка особа не може бути адвокатом?
55. Поняття “несумісності” у діяльності адвоката.
56. Підстави дисциплінарних стягнень у вигляді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю.
57. Стадії дисциплінарного провадження щодо адвокатів.
58. Анулювання свідoctва про права на зайняття нотаріальною діяльністю.
59. Основні принципи діяльності нотаріусів відповідно до правил професійної етики нотаріусів України.
60. Дії, несумісні з професією нотаріуса.

Максимальна кількість балів за залік – 30. Заліковий білет містить 2 теоретичних питання. Розгорнута відповідь на 1 питання (з відповідями на додаткові уточнюючі питання) оцінюється макс. 15 балів:

<i>Відповідь на питання залікового білету</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
<i>1 питання</i>	<i>15</i>
<i>2 питання</i>	<i>15</i>
<i>Всього</i>	<i>30</i>

Зразок залікового білету:

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр

Спеціальність 081 «Право»

Семестр II

Навчальна дисципліна «Самоорганізація та відповідальність юриста»

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

1. Справедливість і законність як основні морально-правові принципи.
2. Основні міжнародні стандарти діяльності суддів.

Затверджено на засіданні кафедри історії та теорії держави і права
Протокол № _____ від „__” _____ 20__ року

Завідувач кафедри історії та теорії держави і права _____ **І. С. Лісна**

Екзаменатор _____ **О. В. Валецька**

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Усна відповідь на семінарському занятті	40 (8*5)
2	Письмова відповідь на семінарському занятті	20 (4*5)
3	Наукова доповідь	10
4	Залік	30
	Всього	100
Самостійна робота		
1	Тези доповіді на студентську конференцію	10
2	Участь у заходах неформального навчання	10
	Всього	100

Усна відповідь на семінарських заняттях включає в себе: опитування по будь-якому питанню, винесеному на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших студентів, запитання студентів до інших студентів, доповнень відповідей інших студентів, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), вирішення ситуаційних завдань з необхідною аргументацією та посиланням на законодавство. Максимальна кількість балів може бути виставлена студентам, підготовленим до відповідей на усі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Підготовка письмової відповіді спонукає до вивчення термінології та з'ясування змісту основних понять з трудового права. Проводиться протягом 5-7 хвилин на початку семінарського заняття і включає завдання по розкриттю основних понять.

ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТА НА СЕМІНАРСЬКОМУ ЗАНЯТТІ:

Високий рівень (5). Студент має глибокі, міцні і систематичні знання всіх теоретичних положень теми, може не тільки вільно сформулювати, але й самостійно довести важливі висновки, принципи, використовує здобуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, здатний вирішувати проблемні питання, пов'язати матеріал теми з раніше отриманими знаннями з уже вивчених юридичних та загальноосвітніх дисциплін. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатнім рівнем узагальненості знань. Студент самостійно розв'язує типові задачі різними способами, стандартні, комбіновані й нестандартні казуси, здатний проаналізувати й узагальнити отриманий результат. При виконанні практичних завдань студент дотримується усіх вимог, передбачених програмою курсу. Крім того, його дії відрізняються раціональністю, вмінням оцінювати помилки й аналізувати результати.

Рівень вище середнього (4). Студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття, категорії і принципи теми, а також пов'язати їх з реальними явищами, може привести вербальне формулювання основних теоретичних положень теми, навести приклади їх застосування в практичній діяльності, може самостійно довести їх. Демонструє здатність пов'язати матеріал теми з раніше отриманими знаннями з дисципліни. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим. Студент самостійно розв'язує типові (або за визначеним алгоритмом) казуси і завдання, володіє базовими навичками з виконання необхідних логічних операцій та перетворень, може самостійно сформулювати типову задачу за її словесним описом, скласти типову схему та обрати раціональний метод розв'язання, здатний провести аналіз і узагальнення результату. При вирішенні фабули студент може самостійно підготувати нормативну базу, виконати роботу в повному обсязі й зробити правильні висновки

Середній рівень (3). Студент знає основні поняття, категорії і термінологію теми, може сформулювати базові принципи теми, пов'язати їх з деякими реальними явищами, може привести в основному вірне вербальне формулювання основних теоретичних положень теми, навести окремі приклади їх застосування в практичній діяльності, але не завжди може самостійно довести їх. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь в основному логічна, але розуміння не є узагальненим. Студент в цілому самостійно розв'язує типові (або за визначеним алгоритмом) казуси і завдання, володіє базовими навичками з виконання необхідних логічних операцій, допускає незначну кількість помилок, які виправляє самостійно, але не завжди здатний провести аналіз і узагальнення результату. При вирішенні фабули студент може за допомогою викладача підготувати нормативну базу, виконати роботу в повному обсязі й зробити правильні висновки.

Достатній рівень (2). Студент відтворює основні поняття і визначення теми, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теорії, знає істотні ознаки (засади) основних інститутів та їх відмінність, може визначити окремі термінологічні дефініції теоретичного положення за словесним формулюванням і навпаки; допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може. Студент може розв'язати найпростіші типові задачі за зразком, виявляє здатність виконувати основні елементарні аналізи, але не спроможний самостійно сформулювати задачу за словесним описом і визначити метод її розв'язання. При вирішенні фабули студент виконує роботу за зразком (практичним коментарем), але з помилками, які виправляє за вказівкою викладача; робить в основному вірні висновки, але не розуміє достатньою мірою мету роботи.

Низький рівень (1). Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу теми елементарна, фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і правові явища. У відповіді цілком відсутня самостійність. Студент знайомий лише з деякими основними поняттями та визначеннями теми, з допомогою викладача може сформулювати лише деякі основні положення теорії (риси, принципи). Не здатний пов'язати матеріал теми з раніше вивченим матеріалом. При вирішенні фабули студент вміє користуватися окремими законодавчими положеннями, але не може самостійно виконати роботу і зробити висновки.

Наукова доповідь. Макс. оцінка – 10 балів. Оцінка виставляється з урахуванням двох параметрів:

1) якість – максимальна оцінка виставляється (7б.), якщо студент послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно виклав матеріал; продемонстрував здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснив критичний огляд визначень, наведених різними авторами в різних джерелах; продемонстрував здатність робити логічні висновки та узагальнення; здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; використовував фактичні та статистичні дані; продемонстрував знання законодавчих та нормативних актів України, підручників, посібників. Оформлення бібліографічного списку відповідає чинним вимогам.

2) якість захисту (презентації) – максимальна оцінка виставляється (3 б.), якщо презентація пов'язана з метою і предметом дослідження; результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження, презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження, презентація надає інформацію в логічній послідовності, презентація завершується, змушуючи замислитись над ідеєю і темою дослідження.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДОПОВІДІ

9-10 БАЛІВ: студент послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно виклав матеріал; продемонстрував здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснив критичний огляд визначень, наведених різними авторами в різних джерелах; продемонстрував здатність робити логічні висновки та узагальнення; здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; використовував фактичні та статистичні дані; продемонстрував знання законодавчих та нормативних актів України, підручників, посібників.

7-8 БАЛІВ: студент послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно виклав матеріал; продемонстрував здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснив критичний огляд визначень, наведених різними авторами в різних джерелах; продемонстрував здатність робити логічні висновки та узагальнення; але не в повній мірі аргументував власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; недостатньо використав фактичні та статистичні дані.

5-6 БАЛІВ: структура реферату в основному витримана, студент вірно виконав більшу частину роботи, але при написанні допущені неточності, недостатньо логічних та обґрунтованих пояснень, допущені незначні помилки у формулюванні термінів і категорій. В матеріалах відсутні необхідні докази та аргументи, студент лише частково висвітлює тему. Зроблені висновки є помилковими або поверховими. \

3-4 БАЛІВ: є неточності у структурній побудові, зміст є переказом тексту 2-3 підручників, обсяг є недостатнім для викладення обраної проблеми; має бути нове посилання на кожній сторінці на інше (нове) джерело без повторень.

0 БАЛІВ: текст в основному повторює текст підручника або Інтернет-джерела, тема не розкрита, є істотні недоліки у структурі; студент зовсім не висвітлює дискусійну тему або висвітлює її неправильно. Не витримана структура. Текст доповіді є повністю ідентичним тексту одного підручника або іншого джерела.

Критерії оцінювання тез доповіді: актуальність проблеми, ступінь розкриття предмету дослідження, наявність узагальнень альтернативних теоретичних підходів в межах досліджуваної проблеми, обсяг та якість опрацьованих інформаційних джерел, стильова

єдність тексту, наявність наукової новизни, дотримання вимог академічної доброчесності, оформлення використаних джерел відповідно до ДСТУ 8302:2015.

Критерії оцінювання участі у заходах неформального навчання: відповідність теми заходу тематиці навчальної дисципліни, за узгодженням з викладачем, наявність сертифікату про участь у відповідних заходах.

Заочна форма навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Усна відповідь на семінарському занятті	15 (3*5)
2	Контрольна індивідуальна робота	45
3	Доповідь	10
4	Залік	30
	Всього	100
Самостійна робота		
1	Тези доповіді на студентську конференцію	10
2	Участь у заходах неформального навчання	10
	Всього	120

Вимоги до індивідуального підсумкового завдання.

Контрольна робота складається з трьох завдань: двох теоретичних завдань та аналітичного завдання.

Під час відповіді на теоретичне питання студент має продемонструвати високий рівень науково-теоретичної підготовки, що передбачає розуміння його теоретичної сутності, практики застосування норм права, власного розуміння його сутності. Студент також має показати знання науково-методологічних підходів, що притаманні даній навчальній дисципліні, позицій, точок зору вчених юристів з даного питання. Зрештою, оперуючи отриманими знаннями, студент має викласти власне бачення відповіді поставленого питання.

У тому разі, коли студент поділяє позицію щодо поставленого питання, яка висвітлена у спеціальній літературі, то має аргументувати правильність свого вибору та прийнятність саме обраної позиції.

Аналітичне завдання складене таким чином: надається питання з тем, включених до вивчення за цією дисципліною та три відповіді на нього. Одна з відповідей є правильною. В аналітичному завданні обов'язково повинні бути присутніми висновки.

Контрольна робота надається на перевірку у термін, визначений деканатом, але не пізніше ніж за два тижні до початку сесії. Якщо робота буде надана у пізніший строк, то вона розглядатися викладачем не буде та буде оцінена як незадовільна.

Контрольна робота, яка була надана своєчасно, вважається зарахованою, якщо вона :

- відповідає вимогам до написання контрольної роботи;
- не дублює будь-яку іншу роботу студентів;
- написана за темами відповідного варіанту.

Варіанти завдань і вимоги до контрольної роботи подаються в системі Moodle. Виконана контрольна робота завантажується в електронному вигляді в систему Moodle за 2 тижні до початку іспитово-залікової сесії.

Усна відповідь на семінарських заняттях включає в себе: опитування по будь-якому питанню, винесеному на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших студентів, запитання студентів до інших студентів, доповнень відповідей інших

студентів, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), вирішення ситуаційних завдань з необхідною аргументацією та посиланням на законодавство. Максимальна кількість балів може бути виставлена студентам, підготовленим до відповідей на усі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Доповіді: передбачає поглиблене вивчення студентом окремого питання з курсу дисципліни та виконання наукового огляду обраної теми (за погодженням з викладачем) із зазначенням використаної літератури; за виконання доповіді студент може отримати максимально 10 балів.

Критерії оцінювання тез доповіді: актуальність проблеми, ступінь розкриття предмету дослідження, наявність узагальнень альтернативних теоретичних підходів в межах досліджуваної проблеми, обсяг та якість опрацьованих інформаційних джерел, стильова єдність тексту, наявність наукової новизни, дотримання вимог академічної доброчесності, оформлення використаних джерел відповідно до ДСТУ 8302:2015.

Критерії оцінювання участі у заходах неформального навчання: відповідність теми заходу тематиці навчальної дисципліни, за узгодженням з викладачем, наявність сертифікату про участь у відповідних заходах.

ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТА НА СЕМІНАРСЬКОМУ ЗАНЯТТІ:

Високий рівень (5). Студент має глибокі, міцні і систематичні знання всіх теоретичних положень теми, може не тільки вільно сформулювати, але й самостійно довести важливі висновки, принципи, використовує здобуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, здатний вирішувати проблемні питання, пов'язати матеріал теми з раніше отриманими знаннями з уже вивчених юридичних та загальноосвітніх дисциплін. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатнім рівнем узагальненості знань. Студент самостійно розв'язує типові задачі різними способами, стандартні, комбіновані й нестандартні казуси, здатний проаналізувати й узагальнити отриманий результат. При виконанні практичних завдань студент дотримується усіх вимог, передбачених програмою курсу. Крім того, його дії відрізняються раціональністю, вмінням оцінювати помилки й аналізувати результати.

Рівень вище середнього (4). Студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття, категорії і принципи теми, а також пов'язати їх з реальними явищами, може привести вербальне формулювання основних теоретичних положень теми, навести приклади їх застосування в практичній діяльності, може самостійно довести їх. Демонструє здатність пов'язати матеріал теми з раніше отриманими знаннями з дисципліни. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим. Студент самостійно розв'язує типові (або за визначеним алгоритмом) казуси і завдання, володіє базовими навичками з виконання необхідних логічних операцій та перетворень, може самостійно сформулювати типову задачу за її словесним описом, скласти типову схему та обрати раціональний метод розв'язання, здатний провести аналіз і узагальнення результату. При вирішенні фабули студент може самостійно підготувати нормативну базу, виконати роботу в повному обсязі й зробити правильні висновки

Середній рівень (3). Студент знає основні поняття, категорії і термінологію теми, може сформулювати базові принципи теми, пов'язати їх з деякими реальними явищами, може привести в основному вірне вербальне формулювання основних теоретичних положень теми, навести окремі приклади їх застосування в практичній діяльності, але не завжди може самостійно довести їх. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь в основному логічна, але розуміння не є узагальненим. Студент в цілому самостійно розв'язує типові (або за визначеним алгоритмом) казуси і завдання, володіє базовими навичками з

виконання необхідних логічних операцій, допускає незначну кількість помилок, які виправляє самостійно, але не завжди здатний провести аналіз і узагальнення результату. При вирішенні фабули студент може за допомогою викладача підготувати нормативну базу, виконати роботу в повному обсязі й зробити правильні висновки.

Достатній рівень (2). Студент відтворює основні поняття і визначення теми, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теорії, знає істотні ознаки (засади) основних інститутів та їх відмінність, може визначити окремі термінологічні дефініції теоретичного положення за словесним формулюванням і навпаки; допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може. Студент може розв'язати найпростіші типові задачі за зразком, виявляє здатність виконувати основні елементарні аналізи, але не спроможний самостійно сформулювати задачу за словесним описом і визначити метод її розв'язання. При вирішенні фабули студент виконує роботу за зразком (практичним коментарем), але з помилками, які виправляє за вказівкою викладача; робить в основному вірні висновки, але не розуміє достатньою мірою мету роботи.

Низький рівень (1). Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу теми елементарна, фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і правові явища. У відповіді цілком відсутня самостійність. Студент знайомий лише з деякими основними поняттями та визначеннями теми, з допомогою викладача може сформулювати лише деякі основні положення теорії (риси, принципи). Не здатний пов'язати матеріал теми з раніше вивченим матеріалом. При вирішенні фабули студент вмів користуватися окремими законодавчими положеннями, але не може самостійно виконати роботу і зробити висновки.

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні джерела:

1. Кони А.Ф. Судова реформа і суд присяжних / А.Ф. Кони // Юриспруденція. – 2012. – № 4. – Том 20. – С. 40-52.
2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2454-VI (в ред. від 01.04. 2015 р.) // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
3. Кодекс суддівської етики, затверджений XI З'їздом суддів України від 22 лютого 2013 року // Режим доступу: <http://www.google.com.ua>
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням народних депутатів від 22 червня 2004 року № 1-25/2004 про Дисциплінарний статут прокуратури // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
5. Про прокуратуру: Закон України від 05.11.1991 р. № 1789-XII (в ред. від 25.09. 2019 р.) // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
6. Дисциплінарний статут прокуратури України, затв. верховною Радою України від 06.11.1991 р. № 1796-XII (в ред. 15.07.2015 р.)// Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
7. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим з'їздом адвокатів України від 17.11.2013 року// Режим доступу: <http://vkdka.org/pravil-advokatskoji-etiki/>
8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. (в ред. від 06.02.2015 р.) № 5076-VI // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
9. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII (в ред .від 02.09.1993 р.) // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
10. Правила професійної етики нотаріусів України, затверджений Наказом міністерства юстиції України від 07.06.2021 року № 2034/5 // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1730-13>

Додаткові джерела

1. Сливка С.С. Юридична деонтологія: Підручник. – К.: Атіка, 2010. – 296 с.
2. Сущенко В.М. Професійна відповідальність правника. Навчальний посібник. – Миколаїв, Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2008. – 236 с.

3. Левківський Б.К. Юридична етика та деонтологія: Навч.- метод. посібник. – К., 2009.
4. Климов Е.А. Основы психологии: учебник для вузов. – М.: Культура и спорт, ЮНИТИ, 1997. – 295 с.
5. Валецька О.В. Відповідальність юриста: особистісний та професійний аспект: Посібник / О.В. Валецька. – Миколаїв, 2015. – 175 с.